

8. Капська А. Й. Соціальний супровід різних категорій сімей та дітей / А. Капська. – К. : ЦНЛ, 2017. – 232 с.
9. Борщевська Л. В., Зіброва А. В., Іванова І. Б. та ін. На допомогу батькам, що мають дітей з особовими потребами. – К.: Український інститут соціальних досліджень, 1999. – 79 с.

УДК 378.02

Приймас Н.В.

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методики дошкільної та початкової освіти Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії ім. Тараса Шевченка
natalia_boiko@ukr.net

РОЛЬ ПРОФЕСІЙНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ПЕДАГОГА ДЛЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ЛІТЕРАТУРНОГО ВИХОВАННЯ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Сучасний процес духовного відродження країни тісно пов'язаний з освітньо-виховним процесом. Потреба вдосконалення освітньо-виховної системи зумовила зростання інтересу до художньої літератури як важливого джерела формування та розвитку особистості. Проблема виховання і розвитку особистості через літературну освіту, актуальність виховного впливу художньої літератури не залишає своїх позицій в умовах розвитку новітніх технологій.

Сила впливу художньої літератури особлива в ранньому віці, адже процес сприйняття творів пов'язаний із формуванням особистості дитини-читача. Від педагогічної майстерності вчителів та вихователів початкової школи, яким доручена організація дитячого читання, залежить дуже багато.

Для навчально-виховного процесу важливе значення має необхідність прилучення учнів до мистецтва слова, до духовних пошуків видатних письменників. Сучасному вчителю початкової школи необхідно виховувати потребу в читанні, інтерес до художнього слова, високі смаки, здатність і вміння естетично і творчо сприймати прочитане.

Серед основних завдань початкової школи: розвиток дитячої особистості засобами читацької діяльності; формування читацької компетентності; ознайомлення з дитячою літературою як мистецтвом слова; становлення і розвиток якостей дитини-читача здатної до самостійної читацької, творчої діяльності, здійснення її мовленнєвого, літературного, інтелектуального розвитку; формування морально-естетичних уявлень та понять; збагачення почуттів, виховання любові до мистецтва слова, потреби у систематичному читанні.

Роль виховання художнім словом підкреслювали Я. А. Коменський, К. Ушинський, О. Потєбня, І. Франко, І. Огієнко, Леся Українка, В. Сухомлинський та ін. Проблеми виховання та розвитку особистості через літературну освіту проаналізовано у працях М. Бахтіна, Т. Завгородньої, Д. Овсяненка-Куликовського, Н. Побірченко, Н. Скрипченко, Б. Степанишина,

П. Хропко. Взаємозв'язок емоційно-чуттєвої сфери і сприймання художнього твору досліджували Н. Волошина, І. Зязюн, Н. Миропольська, Л. Проців та ін.

Говорячи про безмежні можливості літературного слова для виховання і розвитку особистості, про форми роботи з літературного виховання, важливо розглянути основні аспекти художньої літератури як виду мистецтва та з'ясувати специфіку сприйняття літератури як мистецтва слова. Одне з основних завдань літературного виховання – пробуджувати потребу в естетичній самоосвіті та самовихованні. Різні читачі по-різному сприймають твір. Це сприйняття вимагає конкретних знань, читацького досвіду. Сила впливу літературного твору залежить не лише від письменника, але й від рівня підготовленості, від художньої культури того, хто сприймає твір. Формування цих якостей залежить від педагогічної майстерності вчителя.

Мету та завдання літературного виховання в початковій школі необхідно реалізовувати у взаємозв'язку системи класного та позакласного читання і позакласної та позашкільної виховної роботи.

Практикуючи у початкових класах різноманітні форми роботи, прокладаючи шлях виховному процесу, джерелом якого є художня література, першочергову роль слід відвести *урокам читання*, які дають кожному вчителю безмежні можливості для літературного виховання учнів. Формулюючи мету уроку, учитель повинен пам'ятати, що поряд з освітнім та розвиваючим аспектами вагоме місце належить виховному. До основних *завдань* курсу «Літературне читання» належить: формування в учнів повноцінної навички читання як базової у системі початкового навчання; розвиток творчої літературної діяльності школярів; виховання потреби в систематичному читанні як засобів пізнання світу, самопізнання, загальнокультурного розвитку; розвиток інтересу до самостійного читання книг.

Серед *якостей читання* вагома роль належить *свідомому читанню* – це читання з ясним розумінням змісту тексту, уміння оцінити дійових героїв, усвідомлення ідейної спрямованості твору, ставлення до прочитаного.

Вагома роль у літературному вихованні належить розвитку *творчої діяльності* учнів на основі прочитаного. Молодші школярі беруть участь у потужній творчій діяльності, яка організовується вчителем на уроках класного і позакласного читання і в позаурочний час. Цілеспрямоване формування читацької діяльності знаходить своє продовження й розвиток в організації самостійної роботи з дитячою книжкою. Формування читацької компетентності учнів здійснюється з широким використанням міжпредметних зв'язків.

Позакласне читання слід розглядати як у системі навчального процесу, так і стосовно позакласної та позашкільної виховної роботи. Мета позакласного читання – сформувати знання дитячих книг і особистий індивідуальний інтерес до книг, бажання та вміння свідомо їх читати та вибирати. Завдання позакласного читання різнобічні та багатопланові: розширення кола дитячого читання, формування читацької самостійності учнів, сприяння розвитку інформаційної культури молодших школярів.

Готуючи учнів до читацької діяльності, учитель повинен забезпечити дітям в процесі навчання єдність всіх трьох компонентів цієї діяльності:

розширення читацького кругозору; засвоєння дітьми мотиву звернення до книг; набуття вмінь і навичок власне читацьких дій. Як наслідок цього – самостійне читання.

Реалізуючи завдання літературного виховання, необхідно пам'ятати про можливості *нестандартних уроків*, широко використовувати *позаурочні форми навчання*, які органічно взаємопов'язані з позакласною та позашкільною виховною роботою. В організації літературного виховання неабияка роль належить бібліотекам. Вагоме значення має *спільна робота вчителя і бібліотекаря* щодо організації і проведення виховних заходів. *Форм позакласної роботи з літератури* є досить багато, їх основне завдання – посилення впливу літератури на формування і розвиток особистості.

Всебічний вплив на формування свідомості учнів, на їх естетичне виховання досягається тоді, коли позакласна робота з літератури поєднується з іншими видами мистецтва: театром, музикою, живописом та ін.

Важливою формою позакласної роботи є позакласне читання, яке виходить за межі уроків. Літературні екскурсії, творчі конкурси є досить ефективними формами роботи, адже пов'язані з емоційним світом дитини, розвитком її творчих нахилів, інтересів. До поширених форм позакласної роботи належать літературні свята; інсценізації; творчі конкурси; літературні ранки, присвячені письменникам. Важливу роль у формуванні інтересу до книги має *співпраця з батьками*. Обов'язковою є участь батьків у літературних святах.

Необхідно навчити дітей відчувати вплив художнього слова, що можливе лише коли любиш книгу, багато читаєш. Від учителя початкових класів залежить наскільки книги матимуть вплив на учнів. Адже саме вчитель повинен знати всі найкращі твори дитячої літератури, письменників, творчість яких заслуговує на належне місце у колі дитячого читання. Світосприймання дітей молодшого шкільного віку вимагає ретельного відбору творів художньої літератури для *кола читання*. Формування читацьких інтересів потребує особливої уваги, адже під час читання збагачуються поняття та уявлення, закладаються основи світогляду, розвиваються почуття, виховується естетичний смак. Організація дитячого читання доручена вчителям та вихователям початкової школи. Від їх педагогічної майстерності, вміння відбирати найкращі твори, зацікавити дітей читанням залежить дуже багато.

Отже, дитяча книга має свою специфіку, обумовлену віковими особливостями читача. Від майстерності вчителя залежить виховання дитини-читача з правильно сформованою читацькою самостійністю, читацькою культурою, що є необхідною передумовою гармонійного розвитку особистості.

У подальших дослідженнях на аналіз заслуговує питання літературного виховання учнів початкових класів згідно вимог нової української школи.